

Kulturni spomenik državnega pomena

26. 6. 2015 | Katja Cingerle

Obnovljen vhod v nekdanji samostan Žiče

Žička kartuzija ima v teh dneh mnogo razlogov za praznovanje. Letos zaznamuje 850 let od prihoda kartuzijanov v Žiče pri Slovenskih Konjicah, vlada pa je v sredo, 24. junija, sprejela odlok o razglasitvi Žičke kartuzije za kulturni spomenik državnega pomena, da bi ohranili njene kulturne vrednote, izboljšali njeno prepoznavnost in spodbujali javno kulturno rabo. Na dan državnosti pa je društvo Slomškova romarska pot v sodelovanju z občinami Slovenske Konjice, Šentjur in Vojnik organiziralo tradicionalen Slomškov pohod ob dnevu državnosti, ki se začne v Slomu na Ponikvi, kjer se je rodil škof Anton Martin Slomšek, vodi mimo Žičke kartuzije, cilj pa je v Novi Cerkvi, kjer je bil Slomšek kaplan.

Ostanek nekdanje cerkve

»Z veseljem sporočamo javnosti, da je Vlada Republike Slovenije danes, 24. junija, na 43. redni seji na predlog Ministrstva za kulturo Republike Slovenije sprejela Odlok o razglasitvi Žičke kartuzije za kulturni spomenik državnega pomena. Odlok bo začel veljati po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije,« so zapisali v sporočilu za javnost. Označili so jo za izjemno srednjeveško samostansko arhitekturo v Dolini sv. Janeza Krstnika pod Konjiško goro. »Kartuzija, ki letos praznuje 850. obletnico ustanovitve, je kot zgodovinski prostor ter arhitekturni in krajinski spomenik izjemnega pomena za Slovenijo in širši evropski prostor. Prav zato so strokovnjaki Zavoda za varstvo kulturne dediščine predlagali Zgornji samostan (ves kompleks znotraj obzidja, gostišče Gastuž in rekonstruiran vrt) in cerkev Marijinega obiskanja v Špitaliču, skupaj z 'območjem tišine', ki ga zagotavlja naravni prostorski okvir Doline sv. Janeza Krstnika, za kulturni spomenik državnega pomena.«

Izjemna srednjeveška samostanska arhitektura

V sporočilu so poudarili obseg kartuzije in kakovostno arhitekturo. »V samostanu so pri zidavi in delovanju uveljavili pravila starejših dvodomnih zahodnoevropskih kartuzij (ecclesia maior in minor). Zaradi ohranjenosti je kartuzija pomemben evropski spomenik zgodnje kartuzijanske arhitekture, ker so starejše kartuzije v Franciji prezidane ali podrte.« V letih od 1391 do 1410 je bil v njej sedež generalnega priorja rimske obediencie kartuzijanskega reda, Žička kartuzija pa je imela vlogo osrednjega samostana namesto Grande Chartreuse – Velike kartuzije v Franciji.«

Gostilna Gastuž

Edini ohranjeni del spodnjega samostana Žičke kartuzije je romanska cerkev Marijinega obiskanja v Špitaliču. Zgrajena je bila med letoma 1169 in 1190. Sicer pa si v kartuziji lahko ogledamo muzej, kupimo zelišča ali pa v bližini obiščemo najstarejšo gostilno na Slovenskem, gostilno Gastuž.

Prva na Slovenskem in v Srednji Evropi

Red kartuzijanov, ki velja za najstrožjega, je leta 1084 ustanovil **sv. Bruno** in nosi ime po francoski dolini Chartreuse, v kateri je najstarejša kartuzija. V Žiče pa so kartuzijani prišlo okrog leta 1160, zato so **seslavnostni dogodki ob 850-letnici** začeli že leta 2010. Žička kartuzija je bila 19. kartuzija po vrsti in prva v neromanskih deželah, prva v Srednji Evropi in prva od štirih na Slovenskem. Sčasoma je postala evropsko kulturno in politično središče pri nas. V 14. stoletju je bila v samostanu knjižnica, ki jo je takrat prekašala le vatikanska.

Freska nekdanje kartuzije v Žičah

Žička kartuzija je druga kartuzija v Sloveniji, ki je razglašena za spomenik državnega pomena. Prvi je bil Tehniški muzej v Bistri. Zdaj enako razglasitev pripravljajo tudi za edini delujoč kartuzijanski samostan – Pleterje.

Foto: arhiv družine/ Ivo Žajdela